

Sabiedriskā transporta pakalpojumu maršrutu tīkls, pakalpojuma finansēšana un prasības – Valsts kontroles revīzija.

2024.gada 11. decembrī
Tomass Beikulis

Tika revidēta “Sabiedriskā transporta pakalpojumu pieejamība reģionālās nozīmes pārvadājumos ar autobusiem” no 2022. gada 3. janvāra līdz 2023. gada 31. decembrim

Revīzijas norises līdz 2024. gada jūlijam, sadalot trīs daļās:

- **Kur un cik daudz brauksim;**
- **Cik ērti brauksim;**
- **Cik atļausimies braukt.**

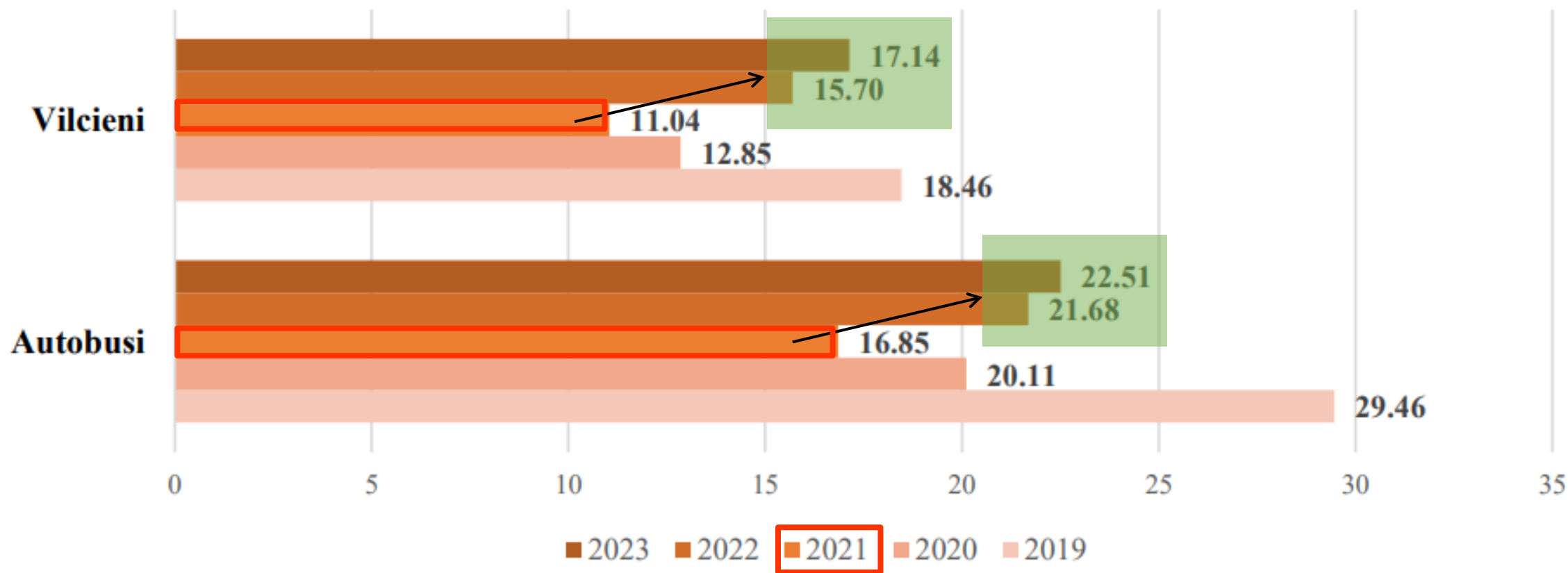
[1.] ATD un Valsts kontroles viedoklis par atsevišķiem konstatējumiem ir atšķirīgs

- **Pakalpojumi tiek attīstīti atrauti no valstī noteiktās attīstības plānošanas sistēmas;**
 - **transporta attīstības pamatnostādnēs ir noteikta virzība uz pasažieru pārvadājumiem ar vilcienu, nevis komforta uzlabošanu autobusos;**
 - **apgrozījuma rādītājs 2023. gadā, kas ir viens no rādītājiem plānotajam politikas rezultātam “Uzlabotas mobilitātes iespējas”, ir sasniegts tikai daļēji;**

Nav ņemta vērā pandēmijas ietekme un kādu iespaidu tas atstāja uz pārvadāto pasažieru skaitu

Pārvadāto pasažieru skaits reģionālajos pārvadājumos 2019.- 2023. gadā, milj.

Maršrutu tīkla apjoms līdz Sabiedriskā transporta nākotnes koncepcijai 2021.–2030

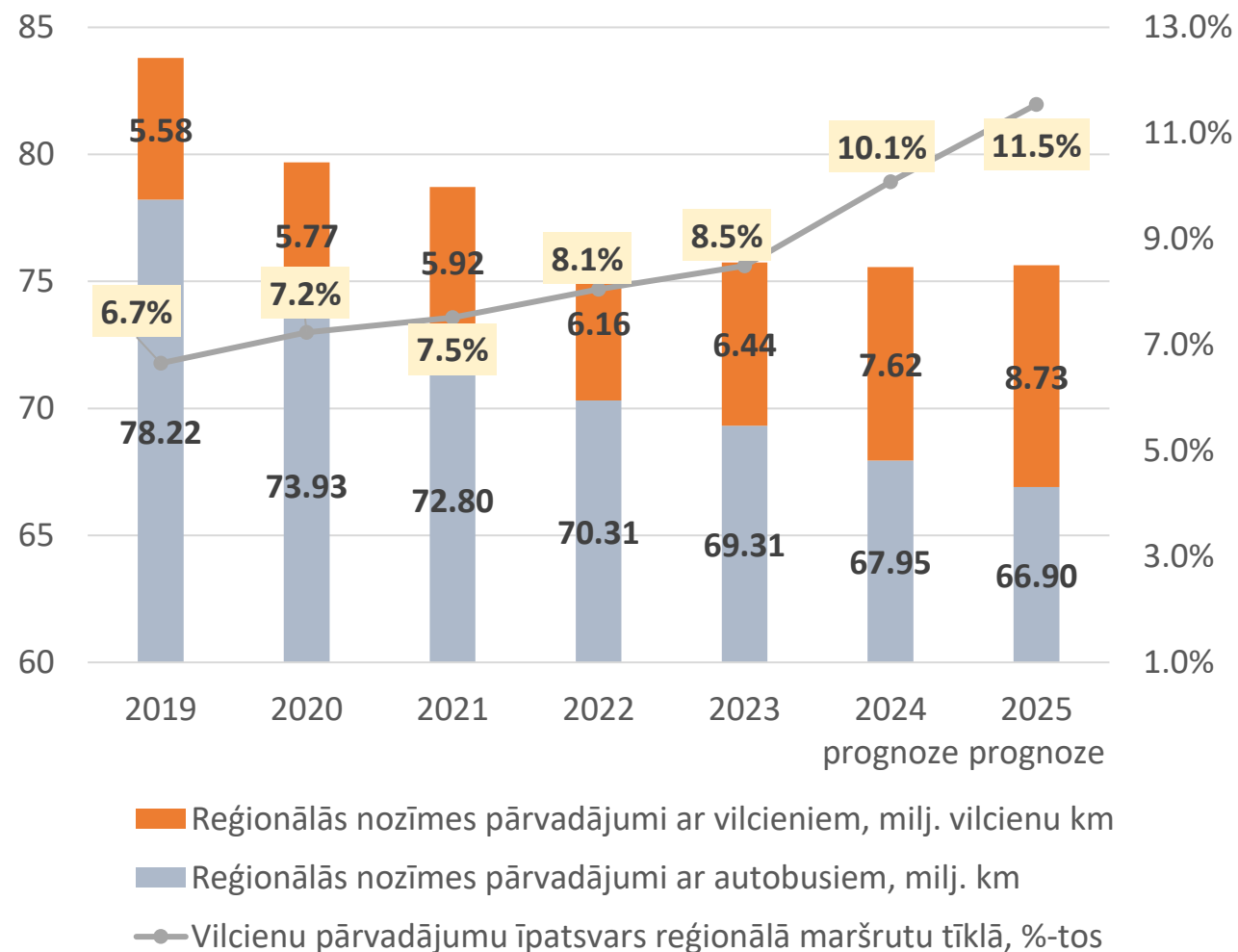
Katru gadu izmaiņas tiek veiktas 25% maršrutu

Pieaugums vilcienu apjomam uzsākot koncepcijas realizēšanu

Lai tuvinātos pieejamam valsts budžeta finansējumam:

- Reģionālā maršrutu tīkla samazināšana;
- Biļešu ieņēmumu palielināšana;
- Komerccmaršrutu ieviešana (pašlaik 5% no kopējā maršrutu tīkla).

Maršrutu tīkla apjoma samazinājums par 8,2 milj. kilometriem.

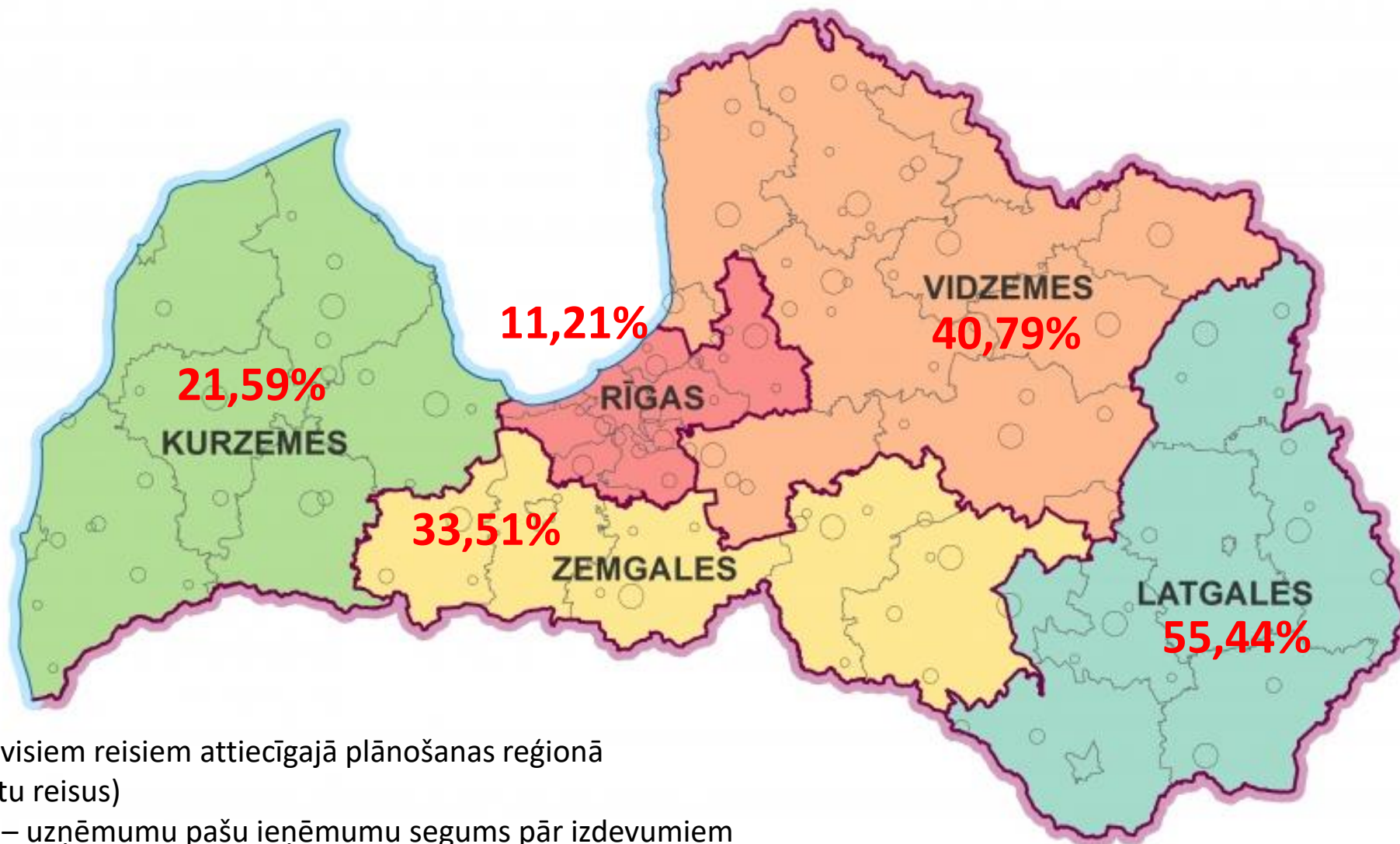

[2.] ATD un Valsts kontroles viedoklis par atsevišķiem konstatējumiem ir atšķirīgs

- **Par valsts garantēto pakalpojuma apjomu;**
 - Valsts garantētais pakalpojumu apjoms ar autobusiem **darbdienās nodrošināms vismaz ar astoņiem vai**
 - **četriem reisiem darbdienā, ja rentabilitāte ir vismaz 25 %.**
 - **Mazākais valsts garantētais sabiedriskā transporta pakalpojumu apjoms ir divi reisi darbdienā**

Reisu īpatsvars plānošanas reģionos* 2023. gadā, kuru rentabilitāte** ir 25% vai mazāk

*attiecībā pret visiem reisiem attiecīgajā plānošanas reģionā
(iesk.starppilsētu reismus)

**rentabilitāte – uzņēmumu pašu ieņēmumu segums pār izdevumiem

Rentabilitāte maršrutu tīklā atbilstoši 2024.gada 1.pusgada statistikai

- reisu skaits ar rentabilitāti līdz 25% ir **4014 reisi jeb 60%** no visiem reģionālās nozīmes maršruta tīkla reisiem.

Nobraukuma izteiksmē samazinājums vērtējams ~ 15 milj.km. gadā.

- reisu skaits ar rentabilitāti līdz 10% ir **1562 reisi jeb 23%** no visiem reģionālās nozīmes maršruta tīkla reisiem.

Nobraukuma izteiksmē samazinājums vērtējams ~ 3 milj.km. gadā.

[3.] ATD un Valsts kontroles viedoklis par atsevišķiem konstatējumiem ir atšķirīgs

- Netiek nodrošināta ekonomiski pamatotu rīcību ar valsts budžeta līdzekļiem, nosakot sabiedriskā transporta pakalpojumu apjomu. Sabiedriskā transporta maršrutu veidošanā nav vienotas pieeja;
 - ATD nesniedz lēmuma pieņemējam (STP) datus balstītu (kvantificējamu) informāciju, piemēram, par:
 - plānoto pieturvietu izvietojumu, iedzīvotāju skaitu (maršrutā savienotajās apdzīvotajās vietās),
 - prognozēto ietekmi uz valsts budžeta izdevumiem plānotajam reisu skaitam, aktuālo autoceļa stāvokli,
 - kas dotu STP iespēju pēc vienotiem kritērijiem pieņemt objektīvus lēmumus;

Piešķirtais finansējums sabiedriskā transporta pakalpojumu nodrošināšanai

Valsts budžeta finansējuma bāzes izdevumi neatbilst pasūtījuma apjomam un ekonomiskajiem apstākļiem.

Kompensējamo izmaksu izmaiņas 2024/2019

AUTOBUSI	+13,4%
VILCIENI	+55,8%

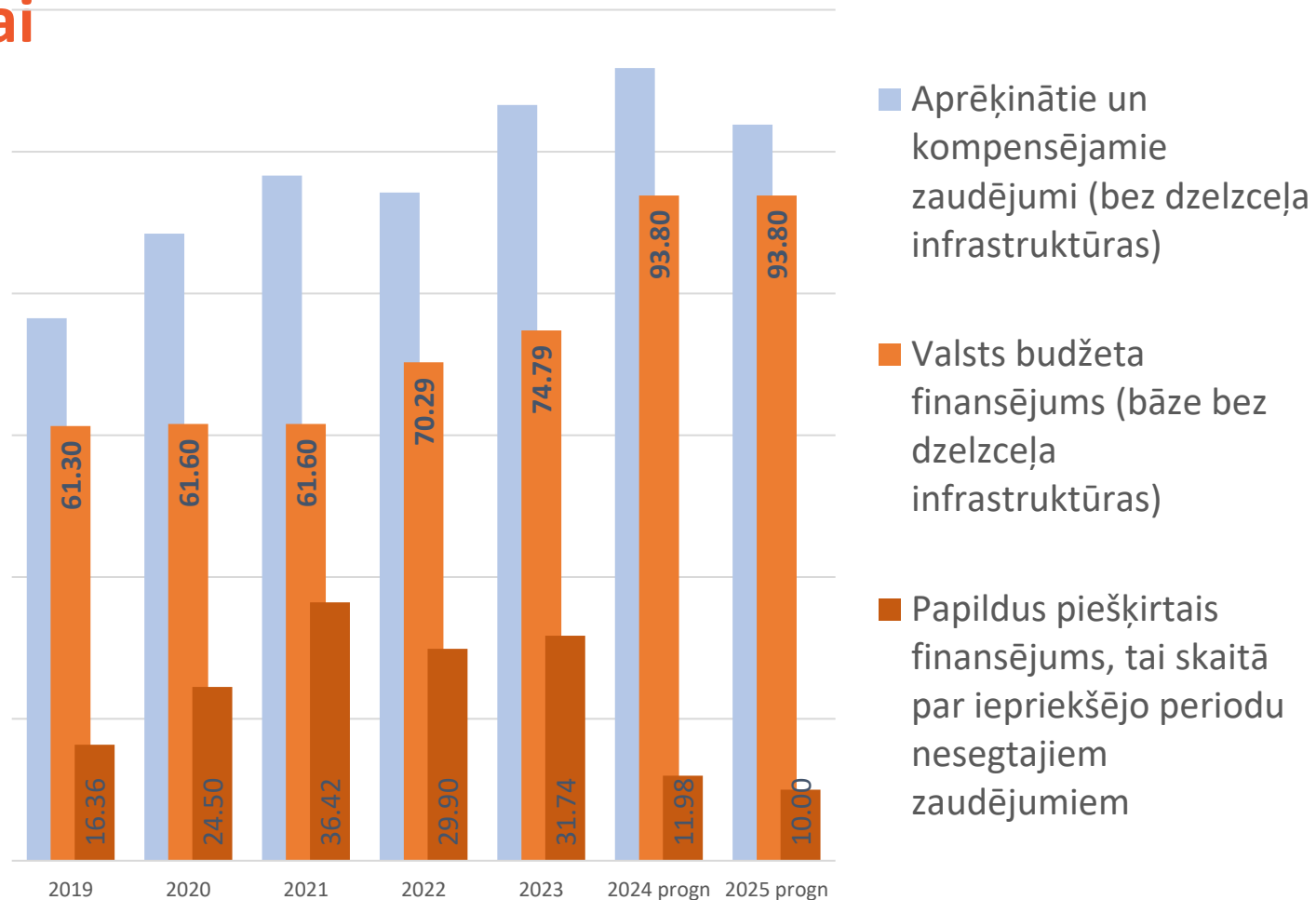
Biļešu ieņēmumu izmaiņas 2024/2019

AUTOBUSI	-19,4%
VILCIENI	+25,8%

Kompensācijas apmēri valstspilsētām 2024/2019

+11%

Aprēķinātie kompensējamie zaudējumi un piešķirtais valsts budžeta finansējums, milj. EUR

Samazinot maršruta tīklu samazinās arī pasažieru skaits un ieņēmumi

Izmaiņas maršrutu tīklā (nobraukums)
2023. / 2024.,

- **Autobusiem** no 69,31 milj. km uz 67,95 milj. **samazinājies par 1,36 milj. km.**
- **Vilcienos** no 6,44 milj. km. uz 7,62 milj. km. **palielinājies par 1.23 milj. km.**

2023. g./ 2024. g., astoņu mēnešu
rezultātā pasažieru skaits

- **Autobusus** no 14,89 milj. uz 14,29 milj. **samazinājies par 0,61 milj.** (ieņēmumu pieaugums + 0,65 milj. EUR)
- **Vilcienos** no 11,45 milj. uz 12,69 milj. **palielinājies par 1.24 milj.** (ieņēmumu pieaugums + 3,26milj. EUR)

Finansējuma nepietiekamību nosaka vairāki faktori, kas pamatā saistīti ar izmaksu pieaugumu, ko ietekmē:

- **energoresursu** (dīzeļdegvielas un elektroenerģijas) cenu, **darbaspēka izmaksu un patēriņa cenu pieaugums**, kas veidojies pēdējos gados
- kā arī no pasažieru apjomiem un **no biļešu pārdošanas gūtajiem ieņēmumiem**;
- **maršrutu tīkla mainība un pielāgošanās iedzīvotāju un pašvaldību vajadzībām (likumā izvirzītais mērķis)**, piemēram, skolu reorganizācija, bieži veido papildu saistības nevis ekonomiju;

TURKLĀT:

- maršruta tīkla samazināšana ne vienmēr samazina faktisko zaudējumu apmēru;
- *mobilitātes samazināšana, mazina sabiedriskā transporta izmantošanu un pievilcību.*

[4.] ATD un Valsts kontroles viedoklis par atsevišķiem konstatējumiem ir atšķirīgs

- **izvirzītās sabiedriskā transporta pakalpojumu kvalitātes prasības ir tikai daļēji pamatotas:**
 - **iekļāvusi arī prasības, par kurām nav sniegtas rekomendācijas - sēdvietu izvietojumu; minimālo izpildāmo reisu skaitu dienā; norobežotu autobusa vadītāja darba vietu;**
- Pārvadājumos ir izmantoti dažādas kvalitātes autobusi – **īstermiņa līgumos nav nodrošinātas līdzvērtīgas kvalitātes autobusi un to aprīkojums;**
- **Ietekmējošie līdzekļi nav motivējuši pārvadātājus ievērot izvirzītās kvalitātes prasības;**

Konkurss par sabiedriskā transporta pakalpojumu nodrošināšanu ar autobusiem 16 maršrutu tīkla daļās

Izvirzot sabiedriskā transporta pakalpojumu kvalitātes prasībās galvenokārt ņemta vērā:

- pakalpojumu izpildes **drošība**;
- **transporta pieejamība**, tai skaitā **personām ar ierobežotām pārvietošanās spējām** (Labklājības ministrija, nevalstiskā organizācijas, ANO konvencija par invalīdu tiesībām) lai pilnvērtīgi varētu piedalīties visās dzīves jomās un vienlīdzīgi ar citiem **nodrošināt pieeju fiziskajai videi**;
- **pasažieru komforts** un intereses;

Augstā konkurence veicināja tieši komforta un jaunākas tehnikas iesaisti.

Vienotas kvalitātes prasības A, B un C savienojumos

Autobusu kvalitāte

A**B****C****Līdz 24 sēdvietām**

Autobusu parka
vid. vecums: **<9 gadi**
Autobusa vecums:
<8 gadi

Autobusu parka
vid. vecums: **<9 gadi**
Autobusa vecums:
<11 gadi

Autobusu parka
vid. vecums: **<9 gadi**
Autobusa vecums:
<12 gadi

No 25 sēdvietām

Autobusu parka
vid. vecums: **<9 gadi**
Autobusa vecums:
<12gadi

Autobusu parka
vid. vecums: **<9 gadi**
Autobusa vecums:
<13 gadi

Autobusu parka
vid. vecums: **<9 gadi**
Autobusa vecums:
<15 gadi

**Vieglais auto
no 5 līdz 8 sēdvietām**

Autobusu parka
vid. vecums: **nav attiecināms**
Transportlīdzekļa vecums:
<15 gadi

Uzlabojumi autobusu pasažieriem (pielāgotība un ērtības)

IEPRIEKŠ

Bagāžas nodalījums – ja vairāk nekā 16 vai 22 sēdvietas.

Ergonomiski krēsli – tikai starppsētu reisos, kas garāki par 3 stundām.

Elektroniskā maršruta zīme obligāta tikai jaunajiem autobusiem.

Audio un vizuāla informācija par pieturām atkarīga no pārvadātāja tehniskajām iespējām.

Klimata kontrole, ventilācija, individuālais apgaismojums tikai, ja autobusu lieto par 1.5 stundu garākos reisos.

Temperatūra salonā drīkst būt +10°C vai +30°C.

Autobuss var būt 36 gadus vecs.

No 40 pārvadātājiem:

10 uzņēmumi vietējās nozīmes maršrutos izmantoja **0%** pielāgotu autobusu;

2 uzņēmumi vietējās nozīmes maršrutos nodrošināja līdz 5% pielāgotu autobusu.

Individuāls apgaismojums.

Elektroniska maršruta zīme.

Drošības josta katrai sēdvietai.

Norēķini ar kartēm.

Taktilā sēdvietu numerācija.

Videonovērošana.

Globālā pozicionēšanas iekārta.

Bez maksas Wi-Fi.

Kondicionieris / klimata kontrole visos reisos - pastāvīga temperatūra salonā no +16°C līdz +24°C (atbilstoši sezonai).

40% autobusu aprīkoti ar velo turētājiem.

Kontrastējošas krāsas rokturi, marķēti pakāpieni, grīdas līmeņu maiņas.

Līdz 2024. gadam vienoto kvalitātes standartu reģionālajiem autobusiem plānots ieviest visā Latvijā.

68% pielāgoti personu ar ierobežotām pārvietošanās spējām pārvadāšanai.

Pacēlāja platforma vismaz 80 cm platumā un 1200 garumā ar kravnesību vismaz 300 kg.

Starptautiski atpazīstama zīme.

Speciālas drošības jostas.

Izkāpšanas "STOP" poga.

Taktilā sēdvietu numerācija.

Kontrastējošas krāsas rokturi, marķēti pakāpieni, grīdas līmeņu maiņas.

Audio un vizuālā informācija par pieturām.

Pārvadātājam ir pienākums nodrošināt noteiktu skaitu reisu ar ielāgotiem autobusiem.

Apmācīts personāls saziņai ar cilvēkiem ar īpašām vajadzībām.

Līdz 2024. gadam vienoto kvalitātes standartu reģionālajiem autobusiem plānots ieviest visā Latvijā.

KONKURSA REZULTĀTS

Valsts kontroles izteiktie ieteikumi turpmāk:

- **nodrošināt** pasažieru pārvadājumu jomas **politikas ieviešanu, ievērojot** valstī **noteiktos attīstības plānošanas principus;**
- **pamatos valsts garantētā** sabiedriskā transporta pakalpojumu **apjomu** ikgadēji apstiprināmajā **reģionālās nozīmes maršrutu tīklā** atbilstoši sabiedriskā transporta pakalpojumu maršrutu tīkla un pakalpojumu apjoma veidošanas noteiktajiem principiem;
- **nodrošināt** normatīvajam aktam atbilstošu un **ekonomiski pamatotu rīcību ar valsts budžeta līdzekļiem, nosakot sabiedriskā transporta pakalpojumu apjomu;**
- **nodrošinās līdzvērtīgu kvalitāti (autobusus, vilcienos) un pārkāpumu par kvalitātes prasību neievērošanu skaita mazināšanos.**

Turpmākās plānotās darbības valsts budžeta ietekmes mazināšanai

- **VK ieteikumu ieviešana** ar noteikto laika grafiku;
- Izvērtēt **braukšanas maksas (tarifa) palielināšanu** 2025. gadā;
- **Atlikt maršrutu tīkla attīstības** jautājumu - vilciena intervāla grafika ieviešana pilnā apjomā, papildus vilcienu uz Liepāju;
- **Pašvaldību līdzfinansējums** skolēnu pārvadājumu iekļaušanai maršrutu tīklā un valstspilsētām tuvo pašvaldību iedzīvotāju pārvadāšanai reģionālajā maršrutu tīklā;
- **Komercpārvadājumu attīstīšana**;
- **Transporta pēc pieprasījuma** koncepta pilnveide;
- **Valsts garantētā minimālā apjoma** identificēšana.

Turpmākās plānotās darbības valsts budžeta ietekmes mazināšanai II (STP uzdotie uzdevumi)

- Pierīgas reģionālās nozīmes maršrutu pārskatīšana, izvērtējot iespēju samazināt reisu skaitu laikos, kad pastāv alternatīvas sabiedriskā transporta iespējas;
- **Nerentablo reisu** (ar rentabilitātes rādītāju līdz 10%) **pārskatīšana** un samazināšana;
- **Kopējā** reģionālās nozīmes maršrutu **tīkla pārskatīšana** kopā ar **plānošanas reģioniem** un pašvaldībām, lai apzinātu vai iedzīvotāju vajadzības ir mainījušās;
- Atsevišķu **vilciena biļešu** tirdzniecības **kasu** un **uzgaidāmo telpu slēgšana**.

Paldies par uzmanību!

/ Visiem pieejamāka pasažieru un kravu mobilitāte /

